

13. De Foucauld J-B. Exclusion, inegalités et justice sociale / De Foucauld J-B. // *Esprit* (Paris). – 1992. – №182 (juin).

14. Hart R. Working Time and Employment / Hart R. – London: Allen & Unwin, 1987.

15. Parker H. Taxes, Benefits and Family Life: The Seven Deadly Traps / Parker H. // *Research Monograph 50, Institute of Economic Affairs*. – London, 1995. – P.149.

16. Salais R. Le chômage: un phénomène de file d'attente / Salais R. // *Economie et statistique* (Paris). – 1980. – №123 (July). – P.67–74.

17. Silver H. Social exclusion and social solidarity: Three paradigms / Silver H. // *International Labour Review*. – 1994. – №133. – P.531–578.

18. Schienstock G. Information Society, Work and the Generation of New Forms of Social Exclusion (SOWING) / Schienstock G. // *TA-Daten-Bank-Nachrichten*. – 1999. – №1. – P.8.

19. Social Exclusion Unit. Bringing Britain together: a national strategy for neighbourhood renewal // Report presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty. – 1998. – Режим доступу: <http://archive.cabinetoffice.gov.uk/seu/publications10db.html?did=113>

20. Touraine A. Face à l'exclusion / Touraine A. // *Citoyenneté et Urbanité Esprit* (Paris). – 1991. – №169. – P.166–173.

21. Valenduc G. Le travail à distance dans la société de l'information / Valenduc G., Vendramin P. // *Mons: EVO société*. – 1997.

22. Webster F. Theories of Information Society / Webster F. // *International Library of Sociology*. – 2006. – 323 p.

23. First Interim Report (Literature Review). – Tampere. – 1999.

24. Yépez del Castillo I. A comparative approach to social exclusion: Lessons from France and Belgium / Yépez del Castillo I. // *International Labour Review*. – №133. – P.5–6.

Veryovkin V. V., candidate of philological sciences, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), v.veryovkin@gmail.com

Social exclusion in the information society

This article is devoted to research of the complex process of transition from industrial society to information system. Basic trends and strategic guidelines for further development of information society were discovered.

Keywords: information, information society, information and communication technologies, social conclusion.

УДК 322

Гриньків М. В.,
здобувач кафедри політології, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), grinkivmaria@gmail.com

ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ У КОМУНІКАЦІЇ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Аналізується політичний контекст комунікативного середовища релігійних організацій, досліджуються характерні форми комунікативної взаємодії. Проводиться диференціювання релігійної, соціальної, політичної спрямованості суб'єктів комунікативних взаємодій.

Ключові слова: комунікація, комунікативне середовище, релігійна організація, політична інтенціональність.

Сучасності релігійні організації як соціальні інститути в останні кілька років активізували свою зовнішню взаємодію з іншими підсистемами суспільства. Активізація діяльності релігійних організацій виявляється у політичній інтенціональності їх комунікації. Адже враховуючи проблемне поле, в контексті цієї тематики, українського суспільства, така спрямованість сьогодні властива майже кожному соціальному інституту. Не винятком є і релігійна сфера соціуму. Враховуючи вищезгадані чинники у співвідношенні з викликами сьогодення, зазначена проблематика постає особливо актуальною.

Одним із основних завдань, які виконують релігійні організації у суспільстві, є формування світогляду своїх прихожан, який спиратиметься на цінності відповідної релігійної традиції, що в свою чергу допоможе людині розв'язувати буденні проблеми, задовольняти її духовні потреби. Діяльність релігійних організацій у суспільстві проявляється через релігійну практику, різноманітні соціальні заходи та їх ініціативи, дії, висловлювання, звернення представників релігійних спільнот через власні засоби комунікації (веб-сторінки, проповіді вищих ієрархів, що доносяться до локальних релігійних спільнот місцевими священиками, пасторами і т.д.) або через ЗМІ. Релігійне духовенство користується авторитетом у своїх прихожан, тому погляди перших, з того чи іншого позарелігійного, соціального або політичного питання мають неабиякий вплив на членів релігійної організації, а через соціальну взаємодію – і за її межами також.

Враховуючи різноманіття комунікативних зв'язків у релігійному середовищі та за його межами (таких, що спрямовані на інші соціальні інститути) постає необхідність їх аналізу, що зумовлює мету статті.

У статті використовуються дослідження зарубіжних та українських учених. Зокрема, проблеми релігійної комунікації вивчали: білоруська вчена Н. Б. Мечковская, російські дослідники М. Ф. Желновакова та А. Царевський, Е. Романова, українська дослідниця Ю. Лавриш. Проблему впливу релігійного фактору на політику вивчали американські вчені В. Р. Мид, Дж. Геллап, Д. Уолд Кеннет.

Слід уточнити використання окремих понять: «політична інтенціональність» та «комунікативне середовище релігійних спільнот». Політична інтенціональність це відповідна спрямованість комунікативних актів. Комунікативне середовище релігійних спільнот ми розглядаємо як взаємовідносини між релігійними та іншими суспільними суб'єктами, в основі яких лежать комунікативні акти.

Дослідження політичної інтенціональності у комунікації релігійних організацій доцільно проводити, визначивши основні її рівні. Відповідно, слід коротко окреслити загальну модель комунікації, що формуватиме порядок дослідження.

Розглянемо основні підходи до розуміння релігійної комунікації. Як зазначають дослідники (релігії), в релігійній практиці виокремлюють три напрямки комунікації: від Бога – до людини; від людини – до Бога; від людини – до людини [1, с. 224]. У контексті нашого дослідження варто брати до уваги всі рівні комунікації, але предметом статті буде тільки один із зазначених – це «від людини до людини». Цей напрям комунікації занадто узагальнений, тому необхідно його диференціювати.

В контексті нашого дослідження варто розглянути схему, запропоновану М. Желноваковою, що полягає у поділі релігійної комунікації на: осьову (спілкування людини і бога), внутрішню (спілкування прихожан між собою, священиком, між священиками, та між духовними ієрархами), зовнішню (міжконфесійні відносини, зв'язки з громадськістю та органами державної влади) [2]. «Осьова комунікація» або спілкування із трансцендентним, не входить у предмет, дослідження цієї сфери та не може бути представленим у галузі політичної науки. Беручи до уваги спілкування людей («від людини до людини»), важливими є два аспекти. Перший полягає у формі тексту (в широкому його значенні), яка (форма) визначатиметься

церковними ієрархічними рівнями та авторитетністю референта. Другий – у змісті тексту, який визначається причиною комунікативної взаємодії, метою участі в ній референтів та зовнішніми соціальними і політичними обставинами.

Досліджуючи політичну інтенціональність в комунікативному середовищі релігійних організацій, найбільший інтерес для нас становить другий аспект, тобто зміст повідомлень референтів, тому що саме в ньому розкривається соціальна та політична тематика. Зазначимо, що основою релігійного спілкування є, як правило, сакральне, трансцендентне. Проте релігія функціонує в реальному соціумі, її носіями є члени суспільства, звичайні люди із притаманними їм проблемами та потребами, що в свою чергу відносяться до різних сфер: релігійної, соціальної, політичної тощо.

Зовнішні соціально-політичні обставини формують коло проблем, які постають перед суспільством і виходять за межі релігійної практики та тематики священного. Суб'єкти комунікації та характер їх взаємовідносин формують комунікативні процеси. Враховуючи політичний контекст, це можуть бути такі рівні комунікації: міжконфесійні відносини, зв'язки з громадськістю, органами державної влади, органами місцевого самоврядування тощо.

Міжконфесійні відносини передбачають комунікацію між різними релігійними організаціями щодо релігійних, правових, соціальних чи політичних питань у межах територіальних, адміністративних, культурних формацій. Беручи до уваги те, що релігійна тема є конфліктною, успішніше їй частіше такі комунікативні формати виникають стосовно соціально-політичних проблем. На рівні спілкування релігійних організацій із органами державної влади та органами місцевого самоврядування дискурс як правило торкається господарських, правових, соціальних і політичних питань. Тому політичний контекст в такому форматі є незначною.

У рамках нашого дослідження важливою є політична тематика у комунікативному середовищі релігійних організацій. Для релігійних організацій вона актуалізується, як правило, в часи нестабільності, конфлікту, появи гострих проблем у суспільстві та державі. Сьогодні кожна релігійна організація прагне поширити своє вчення, погляди, тлумачення того чи іншого соціального та політичного феномена. Для такої мети використовуються традиційні засоби комунікації: офіційні повідомлення через власні ЗМІ, державні та комерційні ЗМІ, соціальні мережі, а також через участь у конференціях, круглих столах, роботі комісій, рад, створених органами державної влади. Ці канали комунікації одночасно забезпечують спілкування релігійних організацій зі своїми прихожанами, з іншими конфесіями, а також з суспільством і органами влади, органи місцевого самоврядування. Точка зору, висловлена представником релігійної організації через ЗМІ, стає доступною широкому загалу, в тому числі й позаконфесійній аудиторії. Цей спосіб спілкування дозволяє вийти за комунікативні межі релігійної організації, і таким чином впливати на думку окремих людей або частини суспільства, сприяти пошуку односторонніх з тих чи інших питань. Такий вид комунікації особливо ефективний у тому випадку, коли прихожани не можуть спілкуватись і поширювати своє вчення через технічні, географічні та інші комунікативні бар'єри.

Комунікативне середовище релігійних організацій включає і комунікацію релігійної організації з державними структурами, що здійснюється і через такі канали: особисті контакти, івент-комунікації, в тому числі, створення й участь у діяльності робочих груп і комісій, комунікації за допомогою каналів мас-медіа, наприклад, коментарі з приводу того чи іншої дії влади або ситуації, що склалася в соціальному житті суспільства [2].

У межах дослідження політичної інтенціональності комунікацій релігійних інституцій варто детальніше розглянути проблему впливу релігійних організацій на світогляд своїх прихожан, у тому числі їхні політичні погляди. Ця тема досліджувалась у статті А. Царевського «Релігійні організації США в міжкультурній комунікації». Досвід США є цікавим для нас, так як модель державно-церковних відносин в Україні, яка регламентує діяльність релігійних організацій в суспільстві, формувалась за прикладом США. А. Царевський аналізує проблему внутрішнього комунікативного впливу в рамках певної релігійної спільноти, який нав'язує людині ідеї і цінності, притаманні цій релігії. У статті виокремлюються 2 рівні релігійності: поверхнева (зумовлена, наприклад, соціальними причинами) і глибока (віра, що перетворює людину зсередини, найважливішим мірилом якої є здатність служити іншим людям). А. Царевський підкреслює, що рівень впливовості церкви на світогляд людини, на її участь у благодійній діяльності, відчутті щастя залежить від глибини віри.

У цілому А. Царевський на прикладі США демонструє взаємозв'язок ліберального законодавства щодо свободи совісті в країні та впливу релігійних організацій на суспільство та політику. Такої думки дотримувались і такі вчені, як У. Р. Мід. Він, наприклад, вважає що, саме протестантська «гілка християнської релігії в основному сформувала національну ідентичність країни» [3]; Дж. Геллап говорить про лідерство церкви чи релігійних організацій у списку найважливіших інститутів, що користуються повагою у суспільстві, оскільки духовенство здатне задовольняти потреби прихожан і розв'язувати проблеми своїх громад; Кеннет Д. Уолд зазначає, що церкви є інститутами, в яких люди набувають навичок і розвивають здібності, що дозволяють їм ефективно брати участь у демократичній політиці, іншими словами, церкви є свого роду школами демократії [4]. Будь-який вплив можливий лише в умовах комунікації. На думку науковця, суттєвий вплив релігійних організацій, який змінює світогляд людини, можливий у межах спілкування всередині релігійних общин через проведення спільних релігійних практик, заходів, конференцій тощо. Але коли мова йде про велику релігійну організацію, то її позиція, дії її представників і членів, безперечно, не лише займають помітне місце, а й інколи суттєво впливають на формування суспільної думки. Проте широкомасштабний вплив можливий лише в складних соціально-політичних умовах, коли інформаційний простір переповнений різними фактами, часто суперечливими. Така ситуація змушує людину, навіть не релігійну, у пошуках інформації звертатись до авторитетної думки різних громадських, політичних діячів, а також представників духовенства.

Не менш важливою є політична інтенціональність у «зовнішніх» видах комунікацій релігійних організацій. Оскільки на практиці інколи немає чітких меж у діалозі між представниками різних конфесій, між релігійною

організацією і органами державної влади, органами місцевого самоврядування, релігійною організацією і громадянським суспільством. Мається на увазі, що ці зустрічі є публічними і їх результат, як правило, оприлюднений на офіційних веб-сторінках організацій та установ, а також у ЗМІ. Крім цього, комунікація між релігійними організаціями, або органами влади, часто є можливою саме через посередництво мас-медіа, шляхом повідомлення суспільству думки тої чи іншої сторони у формі інтерв'ю, коментарів, промов тощо.

Яскравим прикладом політичної тематики релігійних організацій є міжконфесійний діалог. Такий вид зовнішніх комунікацій релігійних організацій може здійснюється шляхом створення спільних рад, які передбачають розв'язання поточних проблем релігійних організацій, які стосуються законодавчого регулювання відносин держави та релігійних організацій, свободи совісті, поточних правових, господарських чи майнових питань. Проте політичної інтенціональності комунікації спільних рад релігійних організацій набувають, коли оприлюднюються їхні рішення, звернення, заяви стосовно соціальних і політичних конфліктів, політичних рішень та проблем у суспільстві. Прикладом таких спільних рад в Україні є Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій (далі ВРЦіРО) – частина громадянського суспільства, яка представляє і духовні, і соціальні інтереси своїх прихожан. Одним із прикладів ролі ВРЦіРО під час подій, що мали місце на початку 2014 року, є її звернення до громадськості, до провладних та опозиційних політичних сил з метою запобігти ескаляції конфлікту та сприяти мирному розв'язанню проблеми [5]. Таким чином, простежується безпосередня участь релігійних організацій як складової громадянського суспільства у соціально-політичному конфлікті в державі.

Подібні заяви, звернення та дії представників релігійних і міжконфесійних спільнот набувають політичного сенсу, а саме – слугують стабілізації та врегулюванню соціально-політичної кризи в державі. Звернення представників релігійних організацій (окремо та від імені ВРЦіРО) до громадськості, де неодноразово наголошували про свою готовність стати посередником у переговорах між представниками влади та представниками протестуючої спільноти. Наприклад, настоятель УГКЦ на зустрічі вищого релігійного духовенства з президентом та іншими представниками виконавчої влади, яка відбулася ще на початку політичної кризи зазначив: «Всеукраїнська рада церков сьогодні хоче діяти як посередник. Очевидно, що вирішення цієї ситуації перебуває у політичній площині. У всіх є певні моральні зобов'язання перед суспільством і перед народом» [6]. Пропозиція виступити посередником і надати свою резиденцію на території Києво-Печерської лаври у переговорах між владою та опозицією у цей гострий момент конфлікту була запропонована Митрополитом Володимиром УПЦ (МП) [7], що демонструє готовність релігійного лідера виступити учасником політичних переговорів щодо врегулювання критичної ситуації в країні.

Прикладом участі релігійних організацій різних конфесій у розв'язанні суспільних проблем є робота їх представників у круглих столах і зустрічах. Вплив на клімат в інформаційному просторі держави мали: інтерв'ю, коментарі, промови на Майдані незалежності, та в межах заходів своїх релігійних общин, які були

опубліковані в ЗМІ. Не менше значення для послаблення інтенсивності політичної кризи мали і дії ієрархів різних конфесій. Мається на увазі відмова Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета від ордену «За заслуги» І ступеня, яким його нагородив Віктор Янукович [8]. Інший випадок – Глава УГКЦ Блаженніший Святослав покинув круглий стіл з питань розв'язання соціально-політичного конфлікту, за участю трьох президентів України, оскільки був незгодний з позицією деяких учасників зустрічі, які ображали прихожан УГКЦ, а «також тих людей, які стоять на Майдані» [9]. Звернення ВРЦіРО до світової спільноти, до діючої влади із закликом зробити все можливе для збереження миру та територіальної цілісності України [10]. Варто зазначити, що участь у широких круглих столах, зустрічах з представниками органів влади є не результативним способом вирішення проблеми, що лежить у соціально-політичній площині. Таку саму думку озвучив у інтерв'ю для «Ехо Москви» настоятель Української греко-католицької церкви Святослав (Шевчук), називаючи таку модель перемовин «набором монологів» [9]. Оскільки висловлення власних позицій з тої чи іншої проблеми, навіть пропозиції щодо врегулювання ситуації, на практиці залишається лише на словах, не передбачають конкретних дієвих кроків до врегулювання кризи [9].

Демонстрація політичної позиції релігійної організації в кризовій ситуації в державі, робить їх учасниками певного політичного процесу. Про їх залучення в політичне життя свідчать і різні спроби утиску з боку органів влади під час революційних подій, погрози і переслідування з боку представників окремих церков у Криму, Луганській і Донецькій областях. Політичної спрямованості комунікація релігійних організацій набуває, коли вони позиціонують себе як посередники, або підтримуючи ту чи іншу сторону, у соціально-політичному конфлікті, вступаючи у діалог з усіма сторонами конфлікту заради відновлення гармонії, справедливості й миру у суспільстві. Варто зазначити, що суспільно значущий зміст має інформація, артикульована представниками релігійних організацій, яка представлена у їхніх ЗМІ, а також через публікацію інтерв'ю, коментарів, виступів і промов духовних ієрархів у мас-медіа. Активна комунікативна і соціальна діяльність церков підвищує впізнаваність конфесій, які безпосередньо брали участь у всіх протестах, допомагали й підтримували учасників вищезгаданих подій в Україні. Діалог із громадськістю також відбувається і через соціальну, благодійну, культурну діяльність релігійних організацій, що на власному прикладі показують шляхи розв'язання соціальних проблем, прищеплюють певні цінності своїм прихожанам і тим самим відіграють свою соціальну роль у державі. Такі дії згодом підвищували цінність та, відповідно, впливовість висловлювань представників таких релігійних організацій. В мирний час релігійність людини є її приватною справою, а вплив релігій на суспільство є незначним, за винятком країн, де існують державні релігійні організації (РФ, Греція, Польща, Італія), або де релігійні організації можуть виступати в якості лобістських структур (США).

На окрему увагу заслуговують комунікації релігійних організацій на державному рівні. Такий діалог існує як певна комунікативна система. У цьому контексті доцільно звернутися до статті С. В. Романової «Особливості комунікативної взаємодії органів державної

влади і релігійних організацій», де автор на прикладі Російської Федерації описує три рівні в комунікації органів влади і релігійних організацій: федеральний, регіональний, місцевий [11, с. 304]. В основі взаємодії громадськості, релігійних інститутів і органів влади повинен лежати принцип колективної відповідальності, що вимагає ділового партнерства і співробітництва між громадськістю, фахівцями з релігійних питань, релігійними організаціями, представниками виконавчої, законодавчої влади та місцевого самоврядування. Метою такої взаємодії є розвиток громадянської свідомості та створення сприятливого культурного, релігійного та суспільно-політичного клімату. Комунікативна взаємодія органів державної влади і релігійних організацій має бути спрямована на поширення у суспільстві відомостей, знань про релігійну ситуацію, сприяння побудові міжконфесійного діалогу, забезпечення безпеки та дотримання прав і свобод громадян. Комунікативна взаємодія регіональної влади та релігійних організацій повинна здійснюватись за такими напрямками: 1) тісне співробітництво зі ЗМІ з питань етноконфесійних відносин і культурного розвитку; 2) взаємодія з прес-службами органів державної влади різних рівнів; 3) моніторинг суспільної реакції та ЗМІ у сфері державно-конфесійних відносин; 4) аналіз етноконфесійної ситуації в регіоні та країні, прогнозування тенденцій станів релігійно-духовного простору; 5) співробітництво з експертами та фахівцями в галузі релігійних відносин, підвищення кваліфікації співробітників державних органів, що займаються питаннями релігії; 6) розробка та побудова моделі ефективної інформаційної взаємодії регіональних і місцевих органів влади з різними релігійними групами [11, с. 305].

Про політичний зміст у комунікації релігійних організацій можна говорити і на міжнародному рівні, в межах екуменістичного руху, чи стосовно міжнародних політичних, соціальних, екологічних та інших проблем у світі. Прикладом міжнародних міжконфесійних комунікацій є звернення Конференції європейських церков стосовно складної соціально-політичної кризи в Україні та загрози війни з Росією, де мова йшла про те, що деякі з лідерів цих церков – членів (Конференції) «роблять все можливе, щоб закликати свої уряди, Європейський Союз та інші багатосторонні установи активізувати дипломатичні зусилля в цьому напрямку і забезпечити міцність демократичного процесу в перехідний період» [12]. Або ж звернення представників духовенства однієї держави до світової громадськості, з метою привернення уваги до гострих соціальних і політичних конфліктів у своїй державі і отримання порад чи сприяння вирішенню ситуації. Наприклад, звернення єпископів православної церкви з приводу загрози війни в Україні з російським агресором і заклик до світової спільноти з проханням про допомогу у цей складний час [13]. А також звернення духовенства УПЦ МП до президента РФ з метою зупинення розділення України [14]. Заклики до всіх сторін конфлікту щодо припинення насильства пролунали і від Константинопольського патріарха Варфоломія I і Папи Римського Франциска [15; 16]. Іншим прикладом є зустріч державного секретаря США Джона Керрі з представниками Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, під час якої він «відзначив величезну миротворчу роль українського релігійного середовища

під час подій на Майдані Незалежності». У рамках цієї зустрічі Верховний архієпископ УГКЦ Святослав (Шевчук) звернувся з проханням до державного секретаря США «про міжнародну підтримку для українського народу та української влади» [17]. Також прикладом служить зустріч з главами православних церков делегації ООН під час її їхнього приїзду в Україну, з метою ознайомлення з ситуацією, що склалася в країні в січні-лютому цього року [18]. Ці факти дають змогу говорити про безпосередню участь релігійних організацій у політичному процесі, спрямованому на розв'язання конкретного конфлікту та загрози ескалації насильства на світовій арені.

Ураховуючи вищесказане, слід сказати, що політична інтенціональність у комунікативному середовищі релігійних організацій найчастіше присутня в часи нестабільності, конфлікту, появи гострих проблем в суспільстві та державі. Спрямування релігійного комунікативного потенціалу на розв'язання проблем у суспільстві може бути ефективним. Це можливо через вплив на громадську думку, на політичні дії тих чи інших сил у політиці, шляхом відповідної інтенціональності комунікації релігійних організацій з усім суспільством, за межами своєї спільноти. Релігійні організації сприяють розв'язанню суспільних проблем також і шляхом поширення своїх поглядів на процеси, які відбуваються, висловлення своєї позиції з тої чи іншої проблеми в державі. Таким чином, релігійні інституції впливають на думку окремих людей або частини суспільства, сприяють пошуку односторонніх з тих чи інших питань.

Вивчаючи проблематику політичної контексту у комунікації релігійних організацій, ми вказали на основні ознаки, за якими можна аналізувати комунікативний простір, що розглядається у статті. Виявлення політичної інтенціональності у свою чергу пов'язано з рядом актуальних питань, які стосуються взаємовпливу політичних і релігійних інститутів, аналіз яких є перспективним і має значення для політичних наук.

Список використаних джерел

1. Мечковская Н. Б. Язык и религия: Пособие для студентов гуманитарных вузов / Н. Б. Мечковская. – М.: Агентство «ФАИР», 1998. – 352 с.
2. Желновакова М. Ф. Система внешних религиозных коммуникаций в России [Електронний ресурс] / М. Ф. Желновакова // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – №3. – Режим доступу: <http://www.science-education.ru/109-r9389>
3. Мид У. Р. Божья страна? // Россия в глобальной политике. – URL: <http://www.globalaffairs.ru/numbers/22/6338.html>
4. Царевский А. Н. Религиозные организации США в межкультурной коммуникации [Електронний ресурс] / А. Н. Царевский. – Режим доступу: <http://www.islamrf.ru/news/culture/organizations/16439/>
5. Звернення Всеукраїнської Ради Церков щодо нормалізації суспільно-політичної ситуації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1398&Itemid=78 – Назва з екрану.
6. Янукович пообіцяв зміни до «законів 16 січня», переформування уряду і амністію затриманих [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.newsru.ua/arch/ukraine/24jan2014/yanukovich_i_zakony.html. – Назва з екрану.
7. УПЦ МП готове стати посередником між владою та опозицією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://7days-ua.com/news/upts-mp-hotove-staty-poserednykom-mizh-vladoyuta-opozytisijeyu/>. – Назва з екрану.
8. Патріарх Філарет відмовився від нагороди Януковича через події в Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukr.lb.ua/news/2014/01/22/252729_patriarh_filaret_otkazalsya.html. – Назва з екрану.
9. Лавриш Ю. Комунікаційний трикутник «Церква-влада-Євромайдан»: полілог у контексті новомедійного дискурсу

[Електронний ресурс] / Ю. Лавриш. – Режим доступу: <http://novomedia.ua/node/1774>. – Назва з екрану.

10. ВРЦіРО закликала світ зробити все можливе для збереження миру і територіальної цілісності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/state/national_religious_question/55556/

11. Романова Е. В. Особенности коммуникативного взаимодействия органов государственной власти и религиозных организаций / Е. В. Романова // Известия Алтайского государственного университета. – 2009. – №4–4. – С.304–306.

12. Конференція Європейських Церков підтримала Україну в прагненні суверенітету та цілісності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1400%3A1&catid=50%3AZv&Itemid=78&lang=uk. – Назва з екрану.

13. Єпископи УПЦ в США закликали весь світ стійко підтримати Україну у ці загрозові часи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/ukrainians_outside_of_Ukraine/55588/. – Назва з екрану.

14. Місцєблжститель Предстоятеля УПЦ попросив Путіна запобігти розділенню України і Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/5553/. – Назва з екрану.

15. Патріарх Варфоломій після кровопролиття закликав українців будь-якою ціною обрати діалог замість розбрату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/5542/. – Назва з екрану.

16. Папа Франциск закликав до припинення насильства в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/catholics/vatikan/55389/. – Назва з екрану.

17. Джон Керрі відзначив величезну миротворчу роль українських Церков під час Революції гідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/5557/. – Назва з екрану.

18. Генеральний секретар ООН зустрівся з Главами українських Церков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/55612/. – Назва з екрану.

References

1. Mechkovskaja N. B. Jazyk i religija: Posobie dlja studentov gumanitarnykh vuzov / N. B. Mechkovskaja. – M.: Agentstvo «FAIR», 1998. – 352 s.

2. Zhelnovakova M. F. Sistema vneshnih religioznych kommunikacij v Rossii [Elektronnyj resurs] / M. F. Zhelnovakova // Sovremennye problemy nauki i obrazovanija. – 2013. – №3. – Rezhym dostupu: <http://www.science-education.ru/109-r9389>

3. Mid U. R. Bozh'ja strana? // Rossija v global'noj politike. – URL: <http://www.globalaffairs.ru/numbers/22/6338.html>

4. Carevskij A. N. Religioznye organizacii SSHa v mezhkul'turnoj kommunikacii [Elektronnyj resurs] / A. N. Carevskij. – Rezhym dostupu: <http://www.islamrf.ru/news/culture/organizations/16439/>

5. Zvernennja Vseukrai'ns'koi' Rady Cerkov shhodo normalizacii' suspil'no-politychnoi' situacii' v Ukraini [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1398&Itemid=78 – Nazva z ekranu.

6. Janukovyh poobiecjav zminy do «zakoniv 16 sichnja», pereformatuvannja urjadu i amnistiju zatrymanyh [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.newsru.ua/arch/ukraine/24jan2014/yanukovyh_i_zakony.html. – Nazva z ekranu.

7. UPC MP gotove staty poserednykom mizh vladoju ta opozycijeu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://7days-ua.com/news/upts-mp-hotove-staty-poserednykom-mizh-vladyu-ta-opozytsijeu/>. – Nazva z ekranu.

8. Patriarh Filaret vidmovyvsja vid nagrody Janukovycha cherez podii' v Kyjevi [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://ukr.lb.ua/news/2014/01/22/252729_patriarh_filaret_otkazalsya.html. – Nazva z ekranu.

9. Lavrysh Ju. Komunikacijnyj trykutnyk «Cerkva–vlada–Jevromajdan»: polilog u konteksti novomedijnogo dyskursu [Elektronnyj resurs] / Ju. Lavrysh. – Rezhym dostupu: <http://novomedia.ua/node/1774>. – Nazva z ekranu.

10. VRCiRO zaklykala svit zrobyty vse mozhlyve dlja zberezhenja myru i terytorial'noi' cilisnosti Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/state/national_religious_question/55556/

11. Romanova E. V. Osobennosti kommunikativnogo vzaimodejstvia organov gosudarstvennoj vlasti i religioznych organizacij / E. V. Romanova // Izvestija Altajskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2009. – №4–4. – S.304–306.

12. Konferencija Jevropejs'kyh Cerkov pidtrymala Ukrainu v pragnenni suverenitetu ta cilisnosti [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1400%3A1&catid=50%3AZv&Itemid=78&lang=uk. – Nazva z ekranu.

13. Jepyskopy UPC v SSHa zaklykaly ves' svit stijko pidtrymaty Ukrainu u ci zagrozlyvi chasy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/ukrainians_outside_of_Ukraine/55588/. – Nazva z ekranu.

14. Miscebljstytel' Predstojatelja UPC poprosyv Putina zapobigty rozdilennju Ukrainy i Cerkvy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/5553/. – Nazva z ekranu.

15. Patriarh Varfolomij pislja krovoproljttja zaklykav ukrai'nciv bud'–jakoju cinoju obraty dialog zamist' rozbratu [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/5542/. – Nazva z ekranu.

16. Papa Francysk zaklykav do prypynennja nasy'lstva v Ukraini [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/catholics/vatikan/55389/. – Nazva z ekranu.

17. Dzhon Kerri vidznachyv velycheznu myrotvorchu rol' ukrai'ns'kyh Cerkov pid chas Revolucii' gidnosti [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/5557/. – Nazva z ekranu.

18. General'nyj sekretar OON zustrivsja z Glavamy ukrai'ns'kyh Cerkov [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/ukraine_and_world/international_relations/55612/. – Nazva z ekranu.

Hrynkiv M. V., researcher of the Department of Political Science, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), grinkivmaria@gmail.com

Political context in communication of religious organizations

The article analyzes the political context of the communication environment of religious organizations. The author examines the characteristic forms of communicative interaction and differentiation held religious, social, political orientation of communicative interactions.

Keywords: communication, communicative environment, religious organizations, political intentionality.

* * *

УДК 324

Додонов Д. Р.,
аспірант, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), readytohardwork@gmail.com

ФЕНОМЕН «СКЛАДНОСТІ» ТА ПОШУК АУТЕНТИЧНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПРОЦЕДУР

Метою даної статті є виявлення залежності між характером демократичних процедур та рівнем складності соціальної системи. Дається дефініція категорії «складність» як внутрішньої закономірної властивості системи, яка визначається не одним, а кількома важливими параметрами, включаючи просторову структуру і якість процесів, які в ній відбуваються. Аналізуються існуючі концепції демократії, робиться висновок про те, що їх велика різноманітність є наслідком ускладнення самих соціальних систем. Якщо для «простих» соціумів характерна безпосередня форма демократії, то з ростом населення і процесом «ускладнення» соціальної структури, соціальних інститутів, розгалуження класів і страт суспільства з'являється потреба в представницькій формі демократії. Однак опосередковане волевиявлення призводить до чисельних зловживань і, як наслідок, збоїв демократичних механізмів.

Ключові слова: складність, соціальна складність, демократія, безпосередня демократія, пряма демократія, представницька демократія, електронний референдум.

С початком ХХІ століття, що через дві з половиною тисячі років від останнього відомого нам факту тривалого використання безпосередньої демократії, знову з'являється можливість реалізації прямого